

શબ્દ શિક્ષણ

II
1923 ધોરણ 13-4-1923
પહેલું તથા બીજું.
પૃ. 28

અનુનાર
10.5 રતનશી પુરુષોત્તમ અનડા
હૈદરાબાદના જ્ઞાના મિશન ટ્રેનિંગ કોલેજ અમદાવાદ.

છપાવી પ્રસીદ્ધ કરનાર.
મુખલાલ નાથાલાલ શાહ.
મુકદ્દસર અને પબ્લીશર
રીપ્રિન્ટ-અમદાવાદ.

(સર્વ હક્ક સ્વાધીન રાખ્યા છે.)

સને ૧૯૨૦

આવૃત્તિ ૧ લી.

પ્રત ૨૦૦૦

આ ટીપ્પાચો ગ્રી કેસરીબાજી પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં

શા. વાડીલાલ કેશવલાલે અખો-ગ્રીકાંટા, અમદાવાદ.

કીમત ૦-૩-૦

૨૦૫૫૨

મધ્યક : ૮૪૪ નં-

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
૧૦૫૫૧

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કવિરાશિ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૫૫૧ વર્ગાંક

પુસ્તકનું નામ રાજ્ય શિક્ષણ

વિષય મધ્યક : ૮૪૪ : ૦૭૦

પ્રસ્તાવના.

શિક્ષણના ઘણા વિષયો પૈકી વાચન, લેખન ને ગણિત એ ત્રણ મુખ્ય છે; તેથી એ ત્રણે સારા શિખવવા દરેક ઉત્તમ શિક્ષક પુરતી સંભાળ લે છે ને તેના સારા શિક્ષણ માટે બનતો શ્રમ કરે છે. આ ત્રણે વિષયની શરૂઆત બાળવર્ગમાં થાય છે તેથી બાળવર્ગમાં એ ત્રણેનાં મૂળતત્ત્વોનું જેટલું ઉચું ને સંગીન જ્ઞાન આપાય તેટલું બાળકોને ભવિષ્યમાં વિશેષ ઉપયોગી થાય છે; એટલે બાળવર્ગથી જ એ ત્રણે વિષયો પર ભારે ધ્યાન દેવાની જરૂર છે.

આ પુસ્તક શબ્દશિક્ષણનું છે; તેથી શબ્દશિક્ષણને માટે કહેતાં કહેવું જોઈએ કે બાળવર્ગને લેખનના સંબંધમાં મૂળાક્ષર ને બારાક્ષરીનું જ્ઞાન આપવાનું છે. એ કેવી રીતે ક્રમશઃ શિખવવાં તે બાળપોથીમાં બહુ સ્પષ્ટપણે વર્ણવ્યું છે. તેમાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે જો શિક્ષક સંભાળપૂર્વક શિખવે તો અવશ્ય મૂળાક્ષરો ને બારાક્ષરીનું તથા તેના શબ્દલેખનનું ઉત્તમ જ્ઞાન બાળકોને આપી શકે.

પહેલી ચોપડીથી બાળકોને જોડાક્ષરનું જ્ઞાન શરૂ થાય છે એ જ્ઞાનને માટે વાચનપાઠોમાં જેમ જેમ જોડાક્ષરો આવતા જાય છે તેમ તેમ પાઠને મથાળે તે શબ્દો કેવી રીતે બન્યા છે તેની સમજ આપેલી છે. જો કે, વાચન શિખવવાના સંબંધમાં આ જોડવણ્યુ યુક્તિ ને સંતોષકારક છે ને પાઠને મથાળે આપેલી એ.

ટલી સમજ નોડાક્ષરના વાચન માટે પસંદ કરવા જેવી છે, પરંતુ નોડાક્ષરના લેખનશિક્ષણ માટે એટલી ગોઠવણ પુરતી થઈ પડે નહિ; કેમકે નોડાક્ષરનું ખરું શિક્ષણ એ છે કે નોડાક્ષરના નોડવાના અવયવો યોગ્ય રીતે નોડતાં બાળકોને આવડવા નોંધાયે, તે ઉપરાંત જે જાતનો નોડાક્ષર બાળકે શીખે તે જાતના બીજા નોડાક્ષરો તેને લખતાં ને વાંચતાં આવડવા નોંધાયે. આ જે વાત પૈકી પહેલી વાત પાઠના મથાળાના શબ્દોથી શિક્ષક સારી રીતે જાણવી યા શિખવી શકે પરંતુ બીજી વાત એક જુદી જાતના સંગ્રહ વગર બરાબર જાણવી શકે નહિ; ને તેને પરિણામે નોડાક્ષરનું શિક્ષણ અપૂર્ણ રહે; જેથી ઘણીવાર એવું માલમ પડે છે, કે બાળકોને પાઠને મથાળે આપેલા શબ્દો લખતાં અશ્વડે છે પણ તેને 'મળતા' કે તેના જેવા બીજા નોડાક્ષરો લખાવવામાં આવે તો તેના શબ્દો બાળકો સુદ્ધ લખી શકતાં નથી. આ કોઈપણ રીતે ઈદ કહેવાય નહિ.

શિક્ષકોની એ મુશ્કેલી ટાળવા ને પહેલી ચોપડીમાંથીજ નોડાક્ષરના શિક્ષણનો ખરો મજબુત નંખાવ એવા આશયથી પહેલી ચોપડીમાંથી નોડાક્ષરનું શિક્ષણ ક્રમસર કેવી રીતે આપવું તે આ પુસ્તકમાં જતાવ્યું છે. તેમ કરતાં કેટલાક નોડાક્ષરની ખાસ ખાસિયતો શી છે તે પર પણ શિક્ષકોનું લક્ષ ખેંચવામાં આવ્યું છે. જળી મળતા નોડાક્ષરો શિક્ષકે એક સમયે શીખવી શકે તે વાસ્તે એક નોડાક્ષર શિખવતાં તેને મળતા તેજ ચોપડીમાંથી બીજા કયા કયા નોડાક્ષરો શિખવવાના છે તેને લખવી સારી ને વિચાર-પૂર્વક તારવી કાઢેલી નોંધ પણ બાળકોને આપેલી છે.

બીજા ધોરણને લગતી નોંધમાં પહેલી ચોપડીમાં શીખી ગએલા શબ્દોને મૂકી શબ્દો આવે છે તે બતાવવા પહેલી ચોપડીમાંના કેટલાક શબ્દો પણ મૂકેલા છે જે બાળકોને સુકાબલા માટે ઘણા ઉપયોગી થઈ પડશે.

આ પુસ્તકમાં જોડાક્ષરના ક્રમસરના શિક્ષણ ઉપરાંત લેખનમાં થતા સામાન્ય દોષો, તે ટાળવાના ઉપાય, ને સારા લેખન માટે શિક્ષકે શું શું કરવું અગત્યનું છે તે, વગેરે ઉપયોગી બાબતો ઘણાજ વિસ્તારથી વર્ણવી છે. જે શિક્ષકબંધુઓને ખાસ મનન કરવા જેવી છે.

આમ હોવાથી આ પુસ્તક પહેલા તથા બીજા ધોરણના શિક્ષકોને તેમજ વિદ્યાર્થીઓને ઘણું ઉપયોગી થઈ પડશે.

અમદાવાદ.

માંડવીનીપેાળ

તા. ૧૭-૬-૨૦

૨. પુ. અનડા.

શબ્દ લેખન.

—૦૦૦૦૦૦—

બારાક્ષરીના અક્ષર કે અક્ષરસમૂહો બોલાય છે ને જેનો કંઈક અર્થ સમજાય છે તે શબ્દ કહેવાય છે. લખાણમાં શબ્દ-શબ્દ છુટ્ટો લખાય છે તેથી શબ્દ બાળખવા એ બાળકોને માટે મુશ્કેલ કામ નથી. હવે શબ્દલેખન શરૂ કરતા પહેલાં શબ્દવાચન ને શબ્દોચ્ચાર પ્રથમ શિખવાય છે, કેમકે જેમ શુદ્ધ વાચન ને શુદ્ધ ઉચ્ચાર હશે તેમ શબ્દલેખન ઉત્તમ પ્રકારનું થશે. ઉત્તમ પ્રકારનું શબ્દલેખન કયું તે કહેતા પહેલાં લેખનમાં કયા કયા દોષ થાય છે તે પ્રથમ દર્શાવવામાં આવે છે જે બાળીને શિક્ષક પોતાના વિદ્યાર્થીઓને તેવા દોષથી મુક્ત રાખવા કાળજી રાખે તો સ્વાભાવિક રીતે બાળકોનું લેખન શુદ્ધ ને સારું થશે.

લેખનમાંના સામાન્ય દોષો ને તેનું નિવારણ.

- ૧ મૂળાક્ષરોનું અજ્ઞાન—ઘણાં બાળકોને બાળપોથીમાં મૂળાક્ષરોનું જ્ઞાન બરાબર થયું હોતું નથી કે થએલું વિસ્મૃત થઈ ગયાં હોય છે, તેથી એકને સ્થાને બીજો અક્ષર લખી નાખે છે. આવી ભૂલો ન થાય માટે મૂળાક્ષરો બરાબર પાકા કરાવવા.
- ૨ મૂળાક્ષરો લખવાની રીતનું અજ્ઞાન—એટલે અમુક અક્ષર અમુક રીતે લખવો જોઈએ તે બાળકો સમજતાં હોતાં નથી આવી ભૂલ ન થાય માટે દરેક અક્ષરો લખવાની રીત બરાબર શિખવવી.

- ૩ અક્ષરોના ઝીણા ભેદનું અજ્ઞાન—એટલે ‘ધ’ ને ‘ધ’, ‘પ’ ને ‘ધ’, ‘ચ’ ને ‘મ’, વગેરેનો ભેદ બાળકોના મનમાં બરાબર ઠસેલો હોતો નથી તેથી ‘ધ’ ને સ્થાને ‘ધ’ ને ‘ધ’ ને સ્થાને ‘ધ’ લખે છે. આવી ભૂલો ન થાય માટે મળતા અક્ષરોના ઝીણા ભેદની છાપ બાળકોના મગજ પર બરાબર પાડવી.
- ૪ ઉચ્ચારભેદનું અજ્ઞાન—એટલે ‘ચ, છ, શ, ષ, સ્,’ વગેરેનો, ‘ડ ને દ’ નો, ‘જ ને ઝ’ નો તથા ‘ઉ ને ઊ’ નો ઉચ્ચારભેદ બાળકોના મનમાં ઠસેલો હોતો નથી; તેથી એકને સ્થાને બીજો લખી દે છે ને લેખન અશુદ્ધ થાય છે. બાળકો આવી ભૂલો ન કરે માટે શિક્ષકે તેવા અક્ષરોનો ઉચ્ચારભેદ બરાબર સમજાવવો.
- ૫ અક્ષરોનું અસમાન કદ—બાળકો શબ્દ લખે છે ત્યારે બધા અક્ષરો સરખા કરવાને બદલે કોઈ મોટો ને કોઈ નાનો કરે છે આથી શબ્દ બેડોળ લાગે છે. આ દોષ ઘણો સામાન્ય છે તે દૂર કરવા શરૂઆતમાં બાળકોને બે લીટીની વચ્ચે લખાવવાનો મહાવરો કરાવવો. •
- ૬ અક્ષરોનાં પાંખડાંનું અસમાન કદ—ઘણીવાર બાળકો અક્ષરોનાં પાંખડાંનાં કદ માપ પ્રમાણે કરતાં નથી તેથી અક્ષરો બહુ બેડોળ લાગે છે. આવી ભૂલ મટાડવાનો ઉત્તમ ઉપાય શરૂઆતમાં ત્રણ લીટીઓની વચ્ચે લખાવવું એ છે. એથી પાંખડાં માપ પ્રમાણે થશે.
- ૭ અક્ષરો સીધી લીટીમાં ન લખવા—ઘણીવાર બાળકો અક્ષરો સીધી લીટીમાં લખવાને બદલે ત્રાંસી કે વક્ર લીટીમાં

લખે છે. આ દોષ દૂર કરાવવા બાળકોને લીટીઓ અંગ્ર-
વીને લખાવવું.

- ૮ બહુ નાના અથવા બહુ મોટા અક્ષરો લખવા—આ
દોષ ઘણા સામાન્ય છે. કેટલીકવાર પહેલા ધોરણનાં છોકરાં
સાતમા ધોરણના વિદ્યાર્થી કરતાં પણ નાના અક્ષરો લખે
છે, જેવાકે ‘મગન’ આવા લખાણથી તેમની આંખને નુકસાન
થાય છે, શિક્ષકથી અક્ષરના દોષ પકડાતા નથી ને વાંચ-
નારને સુરકેલી પડે છે. આથી ઉલટું કેટલાંક છોકરાં બહુજ
મોટા અક્ષરો લખે છે. આવા લખાણથી સ્લેટમાં જોઈએ
તેટલું લખી શકાતું નથી ને અવયવોનું પ્રમાણ જળવાતું
નથી. આમ હોવાથી આ ધોરણમાં સાધારણ કદના એટલે
૦૧ ઇંચ લંબાઈના અક્ષરો લખવાની ટેવ પાડવી ને બીજા
ધોરણમાં તેથી સહેજ નાના એટલે ૩ ઇંચ લંબાઈના અ-
ક્ષરો કરાવવા.

- ૯ જોડણીનું અજ્ઞાન—કેટલીકવાર બાળકોને જોડણી આવ-
ડતી નથી તેથી ‘બુ’ આમ કરવાને બદલે આમ ‘બુ’ કરે છે ને
‘જી’ આમ કરવાને બદલે ‘જી’ આમ કરે છે. એવી ભૂલો
શિક્ષકે જવા દેવી નહિ.

- ૧૦ સ્વરનાં નિશાનો વ્યંજન પર ક્યાં ને કેવી રીતે
કરવાં તેનું અજ્ઞાન—આ ભૂલ ઘણી ભારે છે ને બાળકો
તે માટે ઘણાં બેઠરકાર રહે છે. શિક્ષકે આ દોષ મટાડવા
બારાક્ષરી શિખવતી વખતે સ્વરનાં નિશાનો કેવી રીતે કરવાં
ને ક્યાં અડાવવાં તે પર બાળકોનું ધ્યાન મુકવાર ખેંચવું
ને એવી ભૂલો બાળકો કરે તે જાતી કરવી નહિ.

૧૧. 'કૂ' ને 'કૃ' ના લેદનું અજ્ઞાન—ઘણું બાળકો આ બૂલ કરે છે માટે શિક્ષકે તે લેદ બરાબર સમજાવવો.
૧૨. અનુસ્વારનું અજ્ઞાન—ઘણીવાર બાળકો અનુસ્વાર મૂકવાનું હોય ત્યાં મૂકતાં નથી ને નહિ મૂકવાનું હોય ત્યાં મૂકે છે. જેમ કે 'આંધળા' ને બદલે 'આંધળા' અને 'જગુ' ને બદલે 'જગુ' આવી બૂલો મટાડવા ઉચ્ચાર તરફ બાળકોનું લક્ષ યોગ્ય એ જ ખરો ઉપાય છે.
૧૩. જુદા જુદા શબ્દો સાથે લખવા—આ દોષ બહુ સામાન્ય છે. કેટલાંક બાળકો શબ્દો એવા પાસે પાસે લખે છે કે એક શબ્દ બીજાથી જુદો દેખાતો નથી. જેમકે 'પેલા છગનેમારીચોપડી ફાડી' આવું લખાણ લખનારને પોતાને ફરીને કે બીજાને વાંચવું હોય તો ઘણું મુશ્કેલ પડે છે. આ દોષ મટાડવા શબ્દો છુટા છુટા લખાવવા.
૧૪. એક શબ્દના અક્ષર બીજા શબ્દ સાથે લખવા—જેમકે 'હું હુકા નમાંડું' આવા દોષ મટાડવા શિક્ષકે કયા અક્ષરો સાથે બોલાય છે તે પર બાળકોનું લક્ષ યોગ્ય.
૧૫. શબ્દના અક્ષરો બહુ છુટા લખવા—ઘણીવાર બાળકો જે અક્ષરોનો શબ્દ બનેલો હોય તે યોગ્ય અંતરે પાસે પાસે લખવાને બદલે બહુ દૂર દૂર લખે છે, જેમકે, ' ત ર વા ર ' આ દોષ મટાડવા કેટલે દૂર અક્ષરો કરવા તે તરફ લક્ષ યોગ્ય.
૧૬. સંધાન રેખાનું અજ્ઞાન—બાળકો શબ્દ લખતાં હોય ત્યારે લીટી પૂરી થાય ને શબ્દ અધૂરો રહે તેવે વખતે

અધુરા શબ્દનો બાકીનો અવયવ બીજી લીટીમાં લખવો પડે છે ત્યારે તે તૂટેલા શબ્દની પછી ‘—’ આવી લીટી કરવાનો રિવાજ છે તે બાળકો બહુતાં નહિ હોવાથી તેવી લીટી કરતાં નથી; માટે શિક્ષકે સંધાનરેખાની સમજ બરાબર આપવી.

- ૧૭ જોડાક્ષરના અવયવો જોડવાનું અજ્ઞાન—આ ધોરણનાં બાળકો આ બાબતમાં ઘણીજ ભૂલો કરે છે ને તે બાબતમાં શિક્ષક બેઠરકાર રહે તો શરુઆતથીજ ખોટી રીતે અક્ષરો જોડવાની બાળકોને ટેવ પડી જાય છે, જે ટેવ મોટી ઉંમરે પણ કાયમ રહે છે. આ દોષમાંથી બાળકો બચે માટે આ ચોપડીમાં તે બાબત પાછળના ભાગમાં બહુ વિગતવાર વર્ણન કર્યું છે. તે વાંચી, જોડાક્ષરના ભાગો લક્ષ્યપૂર્વક નિહાળી, તેવી રીતે બધા જોડાક્ષરો શિખવવા. જોડાક્ષરની શરુઆત આ ધોરણમાં થાય છે તેથી તે વિષય ખાસ મહત્વનો છે.

સારું લેખન.

જે લેખન શુદ્ધ, સ્વચ્છ, સારા મરોડદાર અક્ષરવાળું, ને લેખનના દોષ વગરનું હોય તે સારું લેખન કહેવાય.

સારું લેખન કરાવવાના ઉપાય.

૧. લેખનમાં થતા સામાન્ય દોષો શિક્ષકે ધ્યાનમાં રાખવા ને તેવા દોષો બાળકો ન કરે તેવી તેલું હું મેંશાં કાળજી રાખવી.
૨. શિક્ષકે પોતે શુદ્ધ ઉચ્ચારે બોલવું.
૩. શિક્ષકે પોતે દોષરહિત ને નમુનાલાયક લખવું.
૪. બાળકોના હાથ, કપડાં ને સ્લેટો સ્વચ્છ રખાવવાં.
૫. દરેક બાળક પાસે લખવાની પેન મોટી રખાવવી.
૬. સ્લેટમાં ક્રૂટપટી કે બીજાં કોઈ સાધનોથી લીટીઓ દોરાવવી. દોરેલી લીટીઓ બધાંની લગભગ એક સરખા છેટાની હોવી જોઈએ. સારું આંકતાં આવડ્યા પહેલાં લખાવવાની ઉતાવળ કરવી નહિ.
૭. આંકેલી લીટીઓમાં શબ્દો કેવી રીતે લખવા તેનો નમુનો શિક્ષકે કા. પા. પર આપવો ને બાળકો પાસે તેની નકલ કરાવવી. (નકલ કરવામાં ભૂલ ન કરે ત્યાં સુધી નકલ કરાવવાનું ચાલુ રાખવું.)
૮. જે શબ્દો બાળકોએ વાંચ્યા કે સાંભળ્યા હોય તેજ લખાવવા. તદ્દન નવા ને અપરિચિત શબ્દો હોય તે રીતસર કા-પા પર શિખવ્યા સિવાય કદી લખાવવા નહિ.
૯. લખાવતી વખતે બાળકો સમજી શકે તેવી રીતે ઉચ્ચાર કરવો ને તેમ કરતાં જોઈએ તેથી વધારે ઉતાવળ કે ધિમાશ કરવી નહિ.
૧૦. કોઈપણ શબ્દ એકથી વધારે વાર બોલવો નહિ.
૧૧. લખાવતી વખતે બાળકોને વચ્ચે બોલવા દેવાં નહિ.
૧૨. લખાવી રહ્યા પછી બાળકોને પોતાનું લખાણ વાંચી જવા કહેવું.

૧૩. લખાવેલું ભેતી વખતે સામાન્ય દોષ પૈકીનો કોઈપણ દોષ કયો હોય તે જવા દેવો નહિ.
૧૪. ભેઈ રહ્યા પછી થએલી ભૂલો બાળકો પાસેજ સુધરાવવી ને તેમ કરતાં તેમણે શી ભૂલ કરી છે તે પર તેમનું બરાબર લક્ષ ખેંચવું.
૧૫. ભૂલો કરેલા શબ્દો બાળકો પાસે ફરીને લખાવવા.
૧૬. થોડી ભૂલો ને સારા અક્ષરો કરનારને નંબર આપવા.

લેખનવખતે વિદ્યાર્થીની સ્થિતિ.

૧. વિદ્યાર્થી આગળ ઢળતી મેજ રાખવી, તેવી મેજ પર સ્વેટો રાખીને બાળકો લખે તેમ કરવું; પણ ભે તેવી સવડ ન હોય તો ખોળામાં સ્વેટો રખાવવી.
૨. સ્વેટો આંખથી બહુ દૂર કે બહુ નજીક રાખવા ન દેવી.
૩. સ્વેટો ડાબા હાથમાં પકડાવવી. તેમ કરાવતાં તે હાથનાં ૪ આંગળાં નીચે ને અંગુઠો ઉપર રાખે તેમ કહેવું.
૪. પ્રકાશ ડાબી બાજુથી આવે તેમ બેસાડવાં.
૫. એકબીજામાં ભેવાને લલચાય નહિ તેમ બેસાડવાં.
૬. પેન જમણા હાથમાં એવી રીતે પકડાવવી કે તે અંગુઠો ને તેની પાસેની આંગળી વચ્ચે રહે.
૭. લખતી વખતે બહુ ઉતાવળ કે બહુ ધિમાશ કરવા દેવી નહિ.
૮. બાળકોને અંદરઅંદર વાત કરવા ન દેવી.
૯. બાળકોનું ધ્યાન શિક્ષકના અવાજ તરફજ હોવું ભેઈએ.
૧૦. લખતી વખતે બાળકો બહુ વાંકાં ન વળે તે ધ્યાનમાં રાખવું.

૧૦૪૫૧

(૧૧)

શબ્દશિક્ષણ.

ધોરણ પહેલું.

મૂળાક્ષર.

સ્વર.

અ, આ, ઇ, ઈ, ઉ, ઊ,
એ, ઐ, ઓ, ઔ, અં, અઃ

વ્યંજન.

ક, ખ, ગ, ઘ, ઙ, ચ, છ,
જ, ઝ, ઞ, ટ, ઠ, ડ, ઢ,
ણ, ત, થ, દ, ધ, ન, પ,
ફ, બ, ભ, મ, ય, ર, લ,
વ, શ, ષ, સ, હ, ળ.

ટીપ—સ્વર ને વ્યંજનનો ભેદ એ છે કે સ્વરો એકલા બોલાય છે ને વ્યંજનો એકલા બોલાતા નથી. વ્યંજનોનો ઉચ્ચાર કરવામાં તેની સાથે સ્વરની મેળવણી કરવી પડે છે. સ્વરો બાર છે, તેથી દરેક વ્યંજન સાથે બાર સ્વરો મેળવતાં દરેક વ્યંજનનાં બાર રૂપો થાય તે આશ્ચર્ય-પ્રદી કહેવાય છે. વ્યંજનમાં જ્યારે સ્વરો મેળવાય છે ત્યારે સ્વરો પોતાના એસલ રૂપમાં નહિ મળતાં ટુંકાં રૂપોમાં મળે છે. સ્વરોનાં એવાં ટુંકાં રૂપો નીચે આપ્યાં છે.

સ્વર- અ આ ઇ ઈ ઉ ઊ એ ઐ ઓ ઔ અં અઃ

સ્વરનાં

નિશાનો-

। િ િ િ િ િ િ િ િ :

નિશાનો- કંઠ કાનો હ્રસ્વ દીર્ઘ હ્રસ્વ દીર્ઘ એક બે કાનો કાનો માથે આ-

નાં નામ. નહિ ઇ ઈ ઉ ઊ માત્ર માત્ર. માત્ર. બે મીઠું ગળ

કે કે કે કે

માત્ર બે

અબ્જ અબ્જ વરડ વરડ

મીઠું

ટીપ— ઉપરનાં નિશાનો વ્યંજનો સાથે કેવી રીતે મળે છે તે જોતા પહેલાં એક વાત જાણવી જોઈએ તે એ છે, કે ‘ક’ આવી રીતે લખાતો વ્યંજન તે માત્ર એકલો વ્યંજન નથી પરંતુ ‘અ’ સ્વર મેળવેલો વ્યંજન છે. વ્યંજનનું ખરૂં સ્વરૂપ તો ‘ક’ આવું છે તેથી તેમાં ‘અ’ મેળવતાં વિશેષ ફેરફાર નહિ કરતાં ‘ક’ આવું વ્યંજનદર્શક ચિહ્ન જે નીચે મુકાય છે તે કાઢી નાખવામાં આવે છે, ને ‘ક’ આમ લખાય છે. વ્યંજનોમાં બીજા સ્વરો મેળવતાં પણ વ્યંજનદર્શક ચિહ્ન કાઢી નાખવામાં આવે છે.

વ્યંજન—

ક્ ક્ ક્ ક્ ક્ ક્ ક્ ક્ ક્ ક્ ક્ ક્
મેળવવાનો { અ આ ઇ ઈ ઉ ઊ એ ઐ ઓ ઔ અં અઃ

સ્વર

અતું રૂપ ક કા કિ કી કુ કૂ કે કૈ કો કૌ કં કઃ

* આ સ્વરો સિવાય ગુજરાતીમાં ‘ઋ’ સ્વર છે તેનું નિશાન ‘૨’ આવું છે. પરંતુ તેનો ઉપયોગ પહેલા ધોરણમાં આવતો નથી તેથી આ રચણે બતાવ્યો નથી.

ટીપ—વ્યંજનોમાં સ્વર મેળવતાં તેનાં નિશાનો મેળવાય છે એ વાત જાણવી નહિ. ઉપર મુજબ દરેક વ્યંજનનાં આર રૂપો થાય છે તે આરાક્ષરી કહેવાય છે. નમુના માટે બે ત્રણ વ્યંજનોની આરાક્ષરી નીચે આપી છે તે મુજબ આળકા પાસે લખાવવી યાદ રાખો કે ‘ક’ ને ‘ઝ’ ની આરાક્ષરી થતી નથી.

નમુનાની આરાક્ષરી.

ખ ખા ખિ ખી ખુ ખૂ ખે ખૈ ખો ખૌ ખં ખઃ
છ છા છિ છી છુ છૂ છે છૈ છો છૌ છં છઃ

જ જા જિ જી જુ જૂ જે જૈ જો જૌ જં જઃ
* * *

ર રા રિ રી રુ રે રૂ રૈ રૌ રં રઃ
* * *

ટીપ:—આ પ્રમાણે બધા વ્યંજનની આરાક્ષરી લખાવવી. ‘ઠ’ અનુસ્વાર ‘ઃ’ વિસર્ગ દરેક સ્વરનો પછી આવે છે પણ ઉપરની આરાક્ષરીમાં માત્ર ‘અ’ ની પછીજ દર્શાવેલ છે તે ફક્ત તેના ઉપયોગ માટેજ છે; તેથી જ્યારે અન્ય સ્વર પછી તે આવેલ હોય ત્યારે જોડણીમાં ધ્યાન દેવરાવવું જેમ કે ‘તું’ તેમાં ‘ઉ’ પછી અનુસ્વાર છે ને ‘મે’ એમાં ‘એ’ પછી અનુસ્વાર છે. ‘દુઃ’ એમાં ‘ઉ’ પછી વિસર્ગ આવેલ છે.

* આવી નિશાનીવાળાં આરાક્ષરીનાં રૂપો સામાન્ય નિયમથી જુદી જાતનાં છે તેથી તે તરફ આળકાનું ખાસ ધ્યાન ખેંચવું. ઘણીવાર એ તરફ ધ્યાન ખેંચેલું નહિ હોવાથી ઉંચાં ધોરણોમાં ગયા છતાં આળકાને એ રૂપો લખતાં આવડતાં નથી.

જોડાક્ષર કે સંયુક્ત વ્યંજનની સમજ.

બાળવર્ગમાં બાળકોને માત્ર સાદા શબ્દોનું જ જ્ઞાન થયું છે; પણ પહેલી ચોપડીની શરુઆતથી જોડાક્ષરની સમજ આપવી જોઈએ. આ સતજ આપણાં જણાવવાનું કે “ જ્યારે બે કે વધારે વ્યંજનો સાથે આવે છે ત્યારે તેનાથી બનેલા શબ્દો જોડાક્ષર કહેવાય છે. ” આવે વખતે બે વ્યંજનો જોડાતાં તેમાંના પહેલા વ્યંજનનું ટુંકું ને બીજા વ્યંજનનું આખું રૂપ વપરાય છે પહેલા વ્યંજનના ટુંકા રૂપ માટે સામાન્ય નિયમ એવો છે, કે સીધી લીટી વગરના વ્યંજનો આખા મુકાય છે; તે કોઈવાર આગળ ને કોઈવાર ઉપર મુકાય છે, પરંતુ સીધી લીટીવાળા વ્યંજનો લીટી વગરના મુકાય, ને તે હંમેશાં પહેલા મુકાય છે. ” આ માત્ર સામાન્ય નિયમ છે. દરેક વ્યંજનને માટે ખાસ નિયમ કયા છે તે હવે પછી વિગતવાર વર્ણવ્યું છે એટલે પુનરુક્તિના ભયથી અહીં તેનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી.

પહેલી ચોપડીમાંના જોડાક્ષરનું નિયમિત શિક્ષણ

પહેલી વ્યંજન પછીના વ્યંજન જોડાક્ષરનું સ્વરૂપ	પહેલી ચોપડીમાં મથાળે આપેલા તેવા શબ્દો	પહેલી ચોપડીના પાડોની અંદર આ વતા તેમને મળાવું ખીળ શબ્દો
ક્ર+ક=ક્રી.	નક્કી લક્કડ ફોડા	
ક્ર+ખ=ક્રખ.	ચોકખા	ચોકખાઈ
ક્ર+ત=ક્રત.	જુકિત	
ક્ર+ય=ક્રય.	ક્યા મૂક્યો	ક્યારા મૂક્યાં

૧. શિક્ષકે આ શબ્દો રાખવતાં જણાવવું કે જ્યારે 'ક્ર' ખીળા વ્યંજન
સાથે જોડાય છે ત્યારે તેની વચ્ચેની લીટીના ઉપર સાથે ખીળે વ્યંજન
આવે જોડાયે.

ક્ર+ર=ક્ર. ^૧	શુક્રવાર	
ક્ર+ષ=ક્ષ. ^૨	અક્ષર	શિક્ષા; પરીક્ષા
ખ્ર+ય=ખ્ય. ^૩	ભૂખ્યો	ભૂખ્યા
	નાખ્યું	નાખ્યા
ગ્ર+ય=ગ્ય. ^૪	લાગ્યો	લાગ્યા
	વાગ્યા	લાગ્યું

- ૧ 'ર' ખીજા વ્યંજન સાથે પછી રહીને જોડાય છે ત્યારે પહેલા વ્યંજનમાં તેનું ' - ' આવું ચિહ્ન હિમેરાય છે તે શિક્ષકે ઝરાખર સમજાવવું.
- ૨ 'ક્ર' ને 'ષ' જોડાય છે ત્યારે તેઓ પાસે પાસે મુકાવાને બદલે તેનું નવુંજ આવું 'ક્ષ' રૂપ થાય છે તે પર શિક્ષકે લક્ષ્ય ખેંચવું ને તેનો હિચાર ઝરાખર શિખવવો.
- ૩ 'ખ્ર' ખીજા વ્યંજનો સાથે જોડાય ત્યારે તેનું 'ખ્ય' આવું રૂપ મુકાય છે ને ત્યાં ખીજા અક્ષરનો મધ્ય ભાગ અડે છે.
- ૪ 'ગ્ર' જોડાતાં તેની લીટી નીકળી જાય છે. પછીનો વ્યંજન તેની નજીક મુકાય છે પણ તેને તદન અડકતો નથી.

ચ્+ચ=ચ્ચ	વચ્ચે	બચ્ચું, બચ્ચાને, ચચ્ચાર, લુચ્ચા, બચ્ચીઓ
ચ્+ચ=ચ્ચ	બચ્ચાં સોચ્ચાં	પહોંચ્ચાં
છ્+ચ=છચ	પૂછચું	
જ્+ખ=જખ	જાન	

૧. 'ચ્' જોડાતાં તેની લીટી નીકળી જાય છે. ને લીટી વગરનો છેડો પછીના અક્ષરના મધ્ય ભાગે જોડાય છે.

૨. 'છ્' જોડાય છે ત્યારે તેના મીંડાના હેઠલા ભાગ આગળ પછીના વ્યંજનનો વચ્ચો ભાગ અડે છે તે પર લક્ષ્ય ખેંચવું.

૩. 'જ્' ને ઝા જોડાય ત્યારે તેઓ પાસે પાસે મુકાવાને બદલે તેનું 'ઝ' આવું નવુંજ રૂપ થાય છે તેથી શિક્ષકે તે બરાબર શિખવવું તેનો ઉચ્ચાર કરાવવો ને ક્રમ લખાય છે તે બતાવવું.

* 'ક્ષ' ને 'ઝ' જોડાક્ષર છે પરંતુ તેનું રૂપ જોડાક્ષર જેવું નહિ દેખાતું હોવાથી તેને કેટલાક વ્યંજનમાં ગણી લે છે ને તેની આરાક્ષરી પણ લખે છે. શિક્ષકે તેને જોડાક્ષર ગણાવવા પણ આરાક્ષરી તો શિખવવી. નવાઈની વાત બાળકોને કહેા કે 'ઝ' ની આરાક્ષરી લખાતી નથી પરંતુ 'જ્' ની સાથે 'ઝ' મળાને 'ઝ' બને છે ત્યારે 'ઝ' ની આરાક્ષરી લખાય છે.

૧ જૂ+ય=જૂય	ખીજ્યા સમજ્યો	
૨ દૂ+દ=દૂ દૂ+ઠ=દૂઠ	છૂટો ભટ્ટો	
૩ દૂ+ય=દૂય	છૂટ્યો	.
૪ દૂ+ય=ઠૂય	ઊઠ્યાં	ઊઠ્યો

૧. 'જૂ' જોડાય છે ત્યારે આખો મુકાય છે ને તેનો છેલ્લો છેડો પછીના અક્ષરના મધ્ય ભાગની જરા ઉપર મુકાય છે.

૨. 'દૂ' પછીના વ્યંજનની ઉપર કે પહેલો મુકાય છે. ઉપર મુકાય છે. ત્યારે તેનું ને પછીનો વ્યંજનનું બાળબોધ સ્વરૂપ વપરાય છે તે સ્વરૂપ શિક્ષકે બરાબર શિખવવું.

૩. 'ય' નો ઉપલો છેડો 'ટ' ને મથાળે અડે છે તે તરફ ધ્યાન ખેંચવું.

૪. 'દૂ' સાથે ય જોડાય ત્યારે 'ઠ' નો ઉપલો છેડો ને 'ય' નો ઉપલો છેડો મેળવવાનું ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું.

૧ ડ+ય=ડય	અડાડયો મેસાડયાં	મંડયો, પડયા રડયા, મેસાડયો, પકડયું,
૨ ઢ+ય=ઢય	કાઢયાં	કાઢયા, ચઢયા,
૩ ણ+ય=ણય	આણયો આણયાં	વખાણયો ખાણયું
૪ ત્+ત=તં	પિત્તળ	ઓછાવત્તા, ચતું પાટ
૫ ત્+થ=ત્થ	પત્થર	

૧. 'ડ' 'ય' સાથે જોડાય ત્યારે 'ડ' નો ઉપલો છેડો ને 'ય' નો ઉપલો છેડો મેળવવા ખાસ ધ્યાન રાખવું

૨. 'ઢ' ને 'ય' જોડાય ત્યારે 'ઢ' ના ઉપલા વાંકા ભાગ સાથે 'ય' નો પહેલો છેડો અડે છે.

૩. 'ણ' જોડતાં તેની લીટી નીકળી જાય છે ને પછીનો વ્યંજન તેની નજીક મુકાય છે.

૪. 'ત્' ને 'ત' ના જોડણીમાં પરેલા 'ત' ની માત્ર લીટી થાય છે તેથી 'ત' આવું રૂપ થાય છે તે પર આગકોનું ખાસ લક્ષ્ય ખેંચવું.

૫ 'ત્' ખીજા વ્યંજનો સાથે જોડાય છે ત્યારે તેનું લીટી વગરનું રૂપ મુકાય છે ને તેને ખીજા વ્યંજનનો મધ્ય ભાગ અડે છે.

ત+ય=ત્ય	નિત્ય	ત્યારે, જીત્યો.
	ત્યાં	ત્યારપછી, ત્યારથી.
	ત્યાંસુધી	ત્યાંલગી
ત+ર=ત્ર	ત્રીજો	ભત્રીજો, ત્રિકોણ.
		ચિત્રો, ત્રણ, રાત્રે.
દ્+ય=ઘ	વિઘા	
દ્+ર=દ્ર	ચ દ્ર	ચંદ્રમા

૧. 'ત' ને 'ર' જોડાય ત્યારે 'ત્ર' આવું રૂપ થાય છે તે પર ખાસ લક્ષ ખેંચવું.

૨. 'દ્' ને 'ય' જોડાતાં 'ઘ' આવું રૂપ થાય છે તે બાળકોને બરાબર લખતાં શિખવવું.

૩. 'દ્' ને 'ર' ના જોડણી વખતે 'દ્ર' પોતાનું જૂનું રૂપ 'દ્' ધારણ કરે છે તે શિખવવું.

૧ ધૂ+ય=ઢ્ય	બાંધું	
૪ નૂ+ન=ન્ર નૂ+ય=ન્ય	અન્ન	બન્યા
૩ પૂ+પ=પ્પ પૂ+ય=પ્ય	ચપ્પુ આપ્યા પ્યાલું	કાપ્યા, ટીપ્યા. રોપ્યાં.
૪ પૂ+ર=પ્ર	પ્રમાણે	પ્રાણી, પ્રભુ.
૫ બૂ+બ=બબ	બબબે	

૧. 'ધૂ' ના જોડાણમાં 'ય' ની લીટી નીકળી જાય છે તે 'ય' નો વચલો ભાગ તેને આડે છે.

૨. 'નૂ' ને 'ન' ના જોડાણમાં પહેલો 'નૂ' ખીજા 'ન' ની ઉપર મુકાય છે.

૩. 'પૂ' ની લીટી નીકળી જાય તે તેનો હેઠલો છેડો પછીના વ્યંજનને મધ્ય ભાગે આડે છે.

૪. 'પૂ' ની સાથે 'ર' ના જોડાણમાં 'ર' નું ' / ' આવું રૂપ વપરાય છે.

૫. 'બૂ' ની લીટી નીકળી જાય છે. છેડો પછીના વ્યંજનને આડે છે.

^૧ ભ+ય=ભ્ય	થોભ્યાં	
^૨ મ+ય=મ્ય	ગમ્યો	રમ્યો
^૩ ર+ય=ર્ય	કર્યો નીતર્યુ સર્વે	ભર્યા, ઉતાર્યાં, કર્યુ. ઉતર્યા, છેતર્યા, માર્યાં.
^૪ લ+ય=લ્ય	ખોલ્યો	ચાલ્યો, અલ્યા
^૫ લ્=લ્લો	છેલ્લો	છેલ્લી, ફાલેલા, લલ્લુ.

૧. 'ભ' ની લીટી નીકળી જાય છે.

૨. 'મ' ની લીટી નીકળી જાય છે.

૩. 'ર' જ્યારે પહેલો આવે છે ત્યારે તેનું રૂપ તદ્દન બદલાઈ જાય છે. ને 'લ' આવું રૂપ થાય છે ને તે પછીના અક્ષર પર મુકાય છે. તે પછીના અક્ષરની લીટીના ઉપલા છેડાને અડાડીને દોરાય છે.

૪ 'લ્' ની લીટી નીકળી જાય છે ને પછીના અક્ષરના મધ્ય ભાગે અડે છે.

૫. 'લ્' ને 'લ' ના જોડાણમાં ક્રાપ્તવાર 'લ્લ' આવું ને ક્રાપ્તવાર 'લ્લ' આવું રૂપ લખાય છે.

૧ વ+ય=વ્ય	ભાવ્યો આવ્યાં	ભોલ્યાવ્યો, આવ્યો, તપાવ્યો, ઠાલવ્યો, ઠરાવ્યો, ભાવ્યો, મેળવ્યો, ભોલ્યાવ્યાં, ખનાવ્યાં, ઓળખાવ્યા,
૨ શ+ક=શક	મશકરી	
૨+ મ=શમ	ચશમા	
૩ શ+ વ=શ્વ	ઈશ્વર	પરમેશ્વર
૪ સ+ત=સ્ત	રસ્તા	

૧. 'વ' ની લીટી નીકળી જાય છે તે તેનો હેલ્લો છેડા પછીના વ્યંજનના મધ્ય ભાગમાં આવે છે.

૨. 'શ' પછીના વ્યંજન સાથે જોડાય ત્યારે તેની લીટી નીકળી જાય છે તે પછીનો વ્યંજન તેની નજીક મુકાય છે પણ તદ્દન અડતો નથી.

૩. 'શ' જ્યારે 'વ' સાથે જોડાય છે ત્યારે તેનું જૂનું રૂપ 'સ્' વપરાય છે તે બાબકાને નવું છે. માટે તેમનું જૂનું આપતાં બરાબર લખતાં ચિખવવું.

૪. 'સ્' ની લીટી નીકળી જાય છે તે તેની લીટી પછીના વ્યંજનને મધ્ય ભાગે આવે છે.

	પસ્તાય	
સ્ + ય = સ્ય	પીરસ્યાં	
સ્ + વ = સ્વ	* સ્વપ્તું	
૧ હ્ + ય = હ્ય	રહ્યો રહ્યાં	ડાહ્યો, નાહ્યા, રહ્યા, દોહ્યા, કહ્યું.
૨ ળ્ + ય = ળ્ય	મળ્યો નીકળ્યા	મળ્યું, વાળ્યા નીકળ્યું

* 'સ્' ને 'વ' તથા 'પ્' ને 'ન' જોડાએલ છે તે પર લક્ષ ખેતવું.

૧. 'હ્' ને 'ય' નું જોડાણ થાય ત્યારે 'હ્' નું જાતું રૂપ 'હ્ય' વપરાય છે પછી તેની સાથે 'ય' એવો મળી જાય છે કે 'હ્ય' આતું રૂપ વપરાય છે. વિદ્યાર્થીઓ આમાં બહુ ભૂલો કરે છે માટે ખરાબર શિખવવું.

૨. 'ળ્' જ્યારે 'ય' સાથે જોડાય છે ત્યારે તેનો લીટી જેવો ભાગ નીકળી જાય છે ને તેનો બાકીનો ભાગ 'ય' ના મધ્ય ભાગે જોડાય છે.

પહેલી ચોપડીના પાઠવાર અધરા શબ્દો.

પાઠ ૧	પાગીઉં અંચળ ફૂલ ઝાડ અહીં સીસી ટાંગેલાં	ચોકખાં ફેલેલા પાઠ ૭ વરસગાંઠ ભાવ્યો કર્યો ક્યારે આખ્યા અડાડ્યો કર્યું કહ્યું પૂછ્યું પડ્યા મંડ્યો	પાઠ ૯ સર્વે હરખાઉં ઉંઘાડવા પાઠ ૧૦ ત્યાં ખોલ્યો પ્રમાણે સોરાખણ આવ્યા ત્યારે ઉતર્યા માંડ્યું કર્યો
દિવાળી અક્ષર ઊઠ્યાં ત્રણ લીંપેગુપે સંભેરી આંગણું દારખાનું ફટાકડા	પાઠ ૪ શિખામણ ધંધર જ્ઞાન નિત્ય નાહ્યા શિક્ષા	પાઠ ૮ ભત્રીજે પુઓ પીતરાધ મસિઆધ ફેદ્યાત	પાઠ ૧૧. પીરસ્યાં ખળખે આશોપાલવ શંભુભાઈ પૈંઆ
પાઠ ૨ ત્રીજે શુક્રવાર છેલ્લો ગુરુ મુસલમાન ભુમેરાત અઠવાડીઉં	પાઠ ૫ લાગ્યો પહેરેલાં લેંધી		
પાઠ ૩ રહ્યો	પાઠ ૬ ચોકખાઈ ધૂળ		

કુલકીઓ
બેસાડયાં
મૂકયાં
નાખ્યા

પાઠ ૧૨

ધીર
રામ
જીવો

પાઠ ૧૩

મળ્યો
કાંચળી
મળ્યું
ત્યારથી
હોં
પરીક્ષા

પાઠ ૧૪

કેંકાકેંકી
વાળ્યા
માર્થ
ડાહો
માણીઓ
દુઃખ

પાઠ ૧૫
ખીજ્યા
ફાંફાં
જાણ્યું
પાડ્યા

પાઠ ૧૬

નક્કી
છુટ્ટો
છૂટ્યો
સમજ્યો
હોશિયાર
રહ્યો
શાબાશ

પાઠ ૧૭

ચાપુ
ગમ્યો
આણ્યો
પૂછ્યું
લલ્લુ
વખાણ્યો
ઊઠ્યો
મંડ્યો

મૂક્યો
કોખ્યા
નીકળ્યા
પાઠ ૧૮

મશકરી
પસ્તાય
ખચ્યાં
લાગ્યું
છેતર્યા

પાઠ ૧૯

શિઆળ
ભુક્તિ
અલ્યા
દુઃખ
વિચાર
ખાંધ્યું
રસ્તો

પાઠ ૨૦

અત્ર
ભૂખ્યો
મળ્યું
ચાલ્યા

પાઠ ૨૧

ધૈર્ય
વિધા
ચંદ્ર
પ્રભુ
અગણિત
કર્યા

પાઠ ૨૨

સ્વપ્ન
શિકાર
ખચ્યું
પકડ્યું
રાત્રે
પુરુષ
પરમેશ્વર
ખન્યા

પાઠ ૨૩

આણ્યું
મણા
ઉંઠરીકે
હંમેશાં

પાઠ ૨૪	પટલાણી હહાડીઆ	ફેરાં હમણા	પૂજ્યું સમન્થો
કુંડાડા	પાઠ ૨૯	પાઠ ૩૩	પિત્તલ
છૂંદી	લણણી	થોભ્યાં	તપાવ્યો.
નીકળ્યું	સર્વે	રહાં	દીધો
પ્રાણ	ધશ્વર	ચોકખી	ટિપાય
પાઠ ૨૫	પાઠ ૩૦	મઝા	કાઢ્યા
આશિષ	પિલાય	બિચારા	ઓળખાવ્યા
પ્રભુ	ઉપણીએ	ખુશી	પાઠ ૩૬
પાઠ ૨૬	કુંસાં	પાઠ ૩૪	કાઢ્યા
ચતુરાઈ	પાઠ ૩૧	પત્થર	ત્રીબે
સૂઝી	ચંદ્રમા	પ્યાલું	બોલાવ્યા
ચાલ્યો	ત્યાંસુધી	નીતરું	બતાવ્યાં
પાઠ ૨૭	નીકળ્યા	રસ્તા	વટાવ્યા
બોલ્યા	બોલ્યો	પાઠ ૩૪	પાઠ ૩૭
બચ્ચીઓ	ત્યારપછી	બટ્ટી	લક્ષ્મીડેડા
દાતરડાં	ઝગઝગે	સીંચ્યાં	ક્યાં
ચચ્યાર	પાઠ ૩૨	ચપ્પુ	પાઠ ૩૮
પાઠ ૨૮	બેસાડ્યાં	નાખ્યું	કુંલઝાડ
પહોંચ્યાં	આવ્યાં	કર્યો	કુચારા
ઉતાર્યો	લાગ્યાં	પાઠ ૩૫	ત્રિકોણ
કાલવ્યો		મૂક્યો	રોખ્યાં

કાણાંવાળું
આવ્યોરામ
લીલાંછમ

પાઠ ૩૯

વચ્ચે
મુળીડું
કુટેલી
પાંદડાં
ત્યાંલગી

પાઠ ૪૦
ખરખચડી
ઝિમતાં
ધણાંખરાં

પાઠ ૪૧

ચઢયા
આરીઆના
ઉખેડયો

ખતાવ્યાં

પાઠ ૪૨

ડીઢું
ચૂસી

પાઠ ૪૩

વચ્ચે
આવ્યા

પાઠ ૪૪

પત્થર

રસ્તે

ગખડયું

ચત્તુંપાટ

પાઠ ૪૫

દોહ્યા

દહીં

શિખંડ

પેડા

પાઠ ૪૬

ચરમા

ખખે

પ્રાણી

છેલ્લી

વચ્ચે

માંસ

પાઠ ૪૭

ઘંડાં

ખચ્યાં

ત્યાંમુઘી

જેડાએલાં

પાઠ ૪૮

ભૂખ્યો

લુચ્ચો

સળેલું

નાખ્યું

ભાવ્યું

પાઠ ૪૯

પ્યાલાં

આણ્યાં

કાઢ્યા

પ્યાલું

હલાખ્યું

મેળવ્યો

ખનાવ્યો

પાઠ ૫૦

ખાંધ્યું

દોયણાં

શબ્દશિક્ષણ.

ઘોરણુ બીજું.

‘ઋ’ સ્વર

પહેલી ચોપડીમાં બાળકો જે સ્વરો શીખી ગયાં છે તે ઉપરાંત એક વધારાનો સ્વર ગુજરાતી ભાષામાં વપરાય છે તે ‘ઋ’ છે. ‘ઋ’ ની શરૂઆત આ ઘોરણુમાં નવીજ છે, તેથી બાળકોને તેનો ઉચ્ચાર ને લખવાનો રીત બરાબર શિખવવાં. તે સાથે ‘ઋ’ ન્યારે વ્યંજનોમાં મળે છે ત્યારે તેનું ઢુંકું રૂપ ‘૮’ આવું થાય છે તે પણ શિખવવું. વ્યંજનો સાથે મળતાં તેનાં કેવાં રૂપો થાય છે તે નીચે બતાવ્યાં છે.

ઠ, ળ, ળૃ, ળૃ, ઠ, પૃ, મૃ,

‘ઋ’ સ્વર વપરાયો હોય તેના કેટલાક શબ્દ આ નીચે આપ્યા છે.

*

*

*

*

ઋતુ, પૃથ્વી, ઠઠ, ઋષિ, કૃપા,

* આ નિશાનીવાળા શબ્દો બેડાક્ષર નથી છતાં કેટલાક તેને બેડાક્ષર ગણે છે કે માને છે તે ભૂલ છે. કૃપાની બેડાક્ષી ‘કૃ’ ને ઋ કૃ, પૃ ને કાનો પા’ એવી રીતે થાય.

બીજી ચોપડીમાંના જોડાક્ષરોનું નિયમિત શિક્ષણ.

પહેલાં વ્યંજન પછીના વ્યંજન જોડાક્ષરોનું સ્વરૂપ	પાઠને મધ્યે આપેલા જોડાક્ષર	પાઠની અંદર આવતા તેમને મળતા બીજા શબ્દો.
ક્ર+ક=ક્ર	*	લકડ, જક્ષી, સિક્કા, ચક્કર ડુક્કર, નક્કર
ક્ર+ખ=ક્રખ	*	ચોકખું
ક્ર+ત=ક્રત	*ભક્તિ	ભક્ત, ફક્ત, ડાકતર
ક્ર+ચ=ક્રચ	*	ફેંકયું ઉંચકયો, ક્યારડા, પાકયો
^૧ ક્ર+લ=ક્રલ		કલેશ
ક્ર+પ=ક્રપ	*	દક્ષિણ, જોડાક્ષર, દ્રાક્ષ
^૨ ક્ર+મ=ક્રમ		લક્ષ્મણ

* વચ્ચે બંધા આવી નિશાનીઓ કરી છે તે :નિયમો પહેલાં ધ્યાન-
શુભા આવી ગયા છે તે ત્યાં જોવા.

૧. 'ક્ર' ને 'લ' જોડતાં 'ક્ર' નું વ્યંજનદર્શક ચિહ્ન પડતું
મુકાય છે. ને 'ક્ર' ની વચલી લોટી 'લ' ને મધ્ય ભાગે અડકે છે.

૨. 'ક્ર, પૂ ને મ' જોડતાં પહેલાં 'લ્' થાય છે. પછી 'ક્રમ' થાય છે.

ખ્ + ય = ખય	*	શીખ્યો, રાખ્યું, નાખ્યા
૧		
ગ્ + ન = ગ્ન		લગ્ન
ગ્ + ય = ગય	*	ભાગ્યશાળી, ભાગ્યું, ઊગ્યો
૨		
ઘ્ + ય = ઘય		લિંઘ્યાં
ચ્ + ચ્ = ચ્ચ	*	ખચ્ચું, વચ્ચે, ખચ્ચર.
૩		
ચ્ + છ = ચ્છ	ગુચ્છો	કુચ્છ, ઇચ્છા
ચ્ + ય = ચ્ય	*	ખચ્યો
છ્ + ય = છ્ય	*	પૂછ્યું
૪		
જ્ + જ્ = જ્જ		સજ્જડ

૧. 'ગ્' ની લીટી પડતી મુકાય છે તે તે પછીના વ્યંજનનો નજીક મુકાય છે પરંતુ તદ્દન અડીને નહિ.

૨. 'ઘ્' ના જોડણીમાં 'ઘ્' ની લીટી પડતી મુકાય છે.

૩. 'ચ્' ને 'છ' જોડાય છે ત્યારે 'ચ્' ની લીટી નીકળી જાય છે

૪. 'જ્' ને 'જ્' જોડાતાં 'જ્' નું વ્યંજનદર્શક ચિહ્ન જતું રહે છે તે ખંતે અડીને રહે છે.

જૂ+ખ=જૂખ	*	જ્ઞાન
જૂ+ય=જૂય	*	સરજ્યા
ઝ+ય=ઝય		દાઝયું
ટ+ટ=ટટ	*	છુટ્ટી, કટ્ટા, દટ્ટી, દટ્ટું
ટ+ઠ=ટઠી	*	છટ્ટી, ભટ્ટી ભટ્ટ
ટ+ય=ટય	*	ટૂંટયું, ભેટયા
ઠ+ય=ઠય	*	ઊઠયો
ડ+ય=ડય	*	પહોંચાડયો રડયું ખડયું
ઢ+ય=ઢય	*	કાઢયા, ચઢયું

૧. 'જૂ' ને 'ય' ના જોડણીમાં બંને પાસે મુકવા ને 'ઝ' ના ઉપલા છેડાને 'ય' નો પહેલો છેડો અડાડવો.

જૂ+ય=જુય	*	જાણ્યું, અજાણ્યું
૧ ત્+ક=તક	તતકાલી	
ત્+ત=ત	*	ઉત્તર, અત્તર, ઉત્તમ
ત્+થ=તથ	*	કતથાઈ
૨ ત્+ન=તન	યતન	
ત્+ય=ત્ય	*	ત્યાં, ત્યારે
ત્+ર=ત્ર	*	પત્ર, ચૈત્ર, પુત્ર, મિત્ર,
૩ થ+વ=થવ	૦	પૃથ્વી

૧. ૨ | 'ત' ની સાથે 'ક' | 'ન' જોડાય છે ત્યારે 'ત' ની લીટી પડતી મેલાય છે.

૩. 'થ' ના જોડણીમાં લીટી નીકળી જાય.

^૨ દ્+દ્=દ્	મુદ્દ	
^૨ દ્+ધ્=ધ્	ઘોદ્ધો	
દ્+ય્=ય્	*	વિદ્યાર્થી, ઉદ્યોગી.
દ્+ર્=દ્ર	*	રામચંદ્રજી, છિદ્રો,
ધ્+ય્=ધ્ય	*	ધ્યાન, મધ્ય
^૩ ધ્+ર્=ધ્ર	૦	ધ્રુજતો
ન્+ન્=ન્ન	*	હુન્નર
^૪ ન્+મ્=ન્મ	૦	જન્મ

૧. દ્ ને દ જોડાય છે ત્યારે 'દ્' આવું નવુંજ રૂપ થાય છે.

૨. દ્ ને ધ્ જોડાય છે ત્યારે દ્નું જૂનું રૂપ 'ધ્' થાય છે તે ઉપર મુકાય છે ને તેની નીચે ધ્ મુકાય છે.

૩. ધ્ ને ર ના જોડાણમાં ધ્ આખો રહે છે ને 'ર' નું ' / ' આવું રૂપ અંદર દાખલ કરાય છે.

૪. ન્ ની લીટી પડતી મુકાય છે.

નૃ+ય=ન્ય	*	ધાન્ય, માન્યો
પૃ+ય=પ્ય	*	આપ્યા, ચાંપ્યા,
પૃ+ર=પ્ર	*	પ્રધાન, પ્રાર્થના,
^૧ ખૃ+ય=ખ્ય	°	દાખ્યો
^૨ ખૃ+ર=ખ્ર	°	ઘખ્રાહીમ
^૩ ભૃ+ર=ભ્ર	ભ્રમર	°
મૃ+ય=મ્ય	*	આથમ્યા, રમ્યા
^૪ રૂ+ખ=ખર્	મૂર્ખ	°
રૂ+ગ=ર્ગ	વટેમાર્ગુ	વર્ગ, રાજમાર્ગ

૧. 'ખ' ની લીટી નીકળી જાય છે.

૨. 'ખ' ને 'ર' જોડાતાં 'ખ' માં 'ર' નું ' / ' આવું રૂપ મેળવાય છે.

૩. 'ભ' ને 'ર' ના જોડાણમાં પણ ઉપર પ્રમાણે જ થાય છે.

૪. 'રૂ' જ્યારે કોઈ પણ વ્યંજન સાથે પહેલો રહીને જોડાય છે ત્યારે પછીના વ્યંજન પર તેનું ' ટ ' આવું રૂપ મુકાય છે.

ર+ક=ક	ગાક	
ર+ણ=ણ	વાણન	
ર+થ=થ	.	તીર્થ
ર+ઠ=ઠ	નિઠય	
ર+ધ=ધ	અર્ધુ	અર્ધી, નિર્ધાર
ર+પ=પ	દર્પણ	
ર+મ=મ	ધર્મશાળા	
	આપકર્મી	આપકર્મી
ર+ચ=ચ	*	વિચાર્યું, પહેર્યો, ચર્યો ગણકાર્યું, ઉતર્યો સૂર્ય,
ર+વ=વ	*	પર્વ, પૂર્વ, પૂર્વે

લ+ય=લ્ય	*	કાશલ્યા, ઝાલ્યું
લ+લ=લલ	*	મુલલાં, ચકમિલલુ,
વ+ય=વ્ય	*	ગુમાવ્યું, લજવ્યું,
શ+ક=રક	*	લરકર
શ+ચ=શ્ચ	^૧ પશ્ચિમ	.
શ+મ=રમ	*	દુરમન
^૨ શ+ર=શ્ર	શ્રાવણ	શ્રીરામ
શ+વ=શ્વ	*	પરમેશ્વર, ઈશ્વર
^૩ પ+ક=પક	પુષ્કળ	.

૧. 'શ્' ને 'ચ' ના જોડાણ વખતે બંનેનાં જૂનાં રૂપો 'સ' ને 'જ' વપરાય છે તે બાળકોને બરાબર સિખવવાં એટલે લખ કરશે નહિ.

૨. 'શ્' ને 'ર' ના જોડાણ વખતે 'શ્' નું જૂનું રૂપ 'શ્' વપરાય છે તે તેમાં 'ર' નું ' / ' આવું રૂપ મેળવાતાં 'શ્ર' થાય છે.

૩. 'પ્' ની લીટી નીકળી જાય છે.

૧	સ્+ટ=સ્ટ	સ્ટેશન	
	સ્+ત=સ્ત	*	હોસ્ત, મસ્ત, વસ્તુ,
	સ્+ત+ર=સ્ત્ર	વસ્ત્ર	સ્ત્રી, વસ્ત્રો
૨	સ્+પ=સ્પ	વનસ્પતિ	°
	સ્+ય=સ્થ	*	વસ્થા
	સ્+લ=સ્લ	સ્લોટ	°
	સ્+વ=સ્વ	સ્વાદે	સ્વાદ
	સ્+સ=સ્સ	ગુસ્સો	°
	સ્+હ=સ્હ	સ્હોય	°
૩	હ+મ=હમ	પ્રાહમણ	
	હ+ય=હય	*	હાલો, વહાં,
	હ+ય=હય	*	નીહય્યા, પાહયું

૧. 'સ્' ના ખીજાં બંધન સાથેના જોડણી વખતે તેની લીટીની કળી જાય છે.

૨. સ્ ત ને ર ના જોડણી વખતે સની લીટીની કળી જાય તેની સાથે ત્ર આવે છે તે પર લક્ષ્ય ખેંચવું.

૩. 'હ મ મ' ના જોડણી વખતે હનું રૂપ 'હ' થાય છે પછી તેની સાથે મ એવો મળી જાય છે કે તેનું 'હ' આવું રૂપ થાય છે તે બરાબર લખતાં શિખવવું.

બીજી ચોપડીના

પાઠવાર અઘરા અઘરા શબ્દો.

પાઠ ૧ લો.	પાઠ ૨ નો.	શિઆળો	સંતરાં
પરમેશ્વર	વર્ણન	સૂઠ	દ્રાક્ષ
કર્ચું	ભ્રમર	પખવાડીઆની	કૂહતી
વટેમાગુ	પૂર્વે	તિથિ	_____
લક્ષિ	પુટડા	ચૈત્ર	પાઠ ૫ મો.
પૃથ્વી	ભક્ત	વૈશાખ	સન્નજડ
ધર્મશાળા	મુદ્દા	અશાડ	ડાહ્યો.
સુથાર	ગૂં ગૂં	પૂખ	પૂછયું
ખાંધ્યું	પત્ર	પર્વ	મઝા
મધમધે	પ્રભુ	_____	ઝાંપો
ફૂલ	ધ્યાન	પાઠ ૪ થો.	નિશાન
ઉત્તિરાણુ	_____	કડકડતાં	દોસ્ત
કયાંથી	પાઠ ૩ નો.	વિખુટા	ઝપાટો
ઉડાડવા	ઝટુ	પિત્તળ	લોહીલોહાણુ
ચંદ્રમા	મહીના	સુખડીઆ	છુંદાઈ
ઝમઝગે	શ્રાવણુ	મિઠાઈ	બચ્ચો
સરજ્યાં	વસ્ત્ર	લક્કડ	ઝાલ્યો
હોશિયાર	દિક્ષાળો	પુષ્કળ	પ્રેમ
_____	માગશર	સરેયા	ભાગ્યશાળી
	પોષ	બહેકબહેક	વિવા

પાઠ ૬ ઠો.	ખચ્યું	ફાવ્યો	કરોળીઓ
શેઠાણી	ઝોક	—	તૂટેલે
પુત્ર	હૂંફ	પાઠ ૯ મો.	હિંમત
ઓવારણાં	ઊંચી	રિસાળ	હોંસ
ફેદ પગલું	પિવાડતો	મુદ્દલ	ભીડયો
લાડકવાયો	વિઆય	હઠીસીંગ	છટ્ટી
કુટેવ	શિકારી	રિસાય	નિર્ધાર
અટક્યાળાં	પ્રાણી	રીસ	યત્ન
વિચાર્યું	અભણ્યું	ભાગ્યે	અનંત
ગર્યું	અભાગીઉં	આડોશીપા-	—
રઝળતો	—	ડોશી	પાઠ ૧૧ મો.
મસ્તી	પાઠ ૮ મો.	ભાઇભાંડુ	ચકલિલ્લુ
તંમર	અહીં	ઊંહઊંહ	કચ્છ
હાડવૈદ	ગોંધતો	વીંછી	ગુરુજી ●
શિખામણ.	બંદીખાનું	ઢોંગ	અજીતસિંહ
—	ચાંદની	પસ્તાયો	ઠર્યા
પાઠ ૭ મો.	છુટું	પાટલુન	બહાદુરસિંહ
જક્કી	ફૂદવું	પહેર્યા	શિવશંકર
વાછરડાં	સમભળ્યું	—	બન્યા
પાડાં	ઊંધ્યાં	પાઠ ૧૦ મો.	કિલ્લો
લવારાં	પહોંચ્યું	વિષે	ધૂળ
માડરાં	મૂક્યું	યત્ન	અંતરે

ચક્કર	પાઠ ૧૩ મો.	પોંક	સંતાપ
ધૂમી	અર્ધુ	મોજમઝા	નિદે
થાક્યો	સ્વાદે	વહેંચી	બળવંતા
પેંતરા	ગણુગણુતી	હિલટભેર	કલેશ
ફેંકી	કુદુંબ	હોંસભેર	—
ભૂલથાપ	છંછેડે	ફૂટયું	પાઠ ૧૬ મો.
શાબાશ	ડંખીએ	ભૂલ	રામચંદ્રજી
—	ચકચકે	રમકડું	દર્પણ
પાઠ ૧૨ મો.	સોહામણી	દાખ્યો	પુનેમ
દઢ	પુટડા	—	શ્રી રામ
દિવસ	માલમતા	પાઠ ૧૫ મો.	કૌશલ્યા
છુટ્ટી	દુભવો	ઢીંગલી	પૂર્વ
વિના	નુકસાન	તખતો	ઊંચ્યો
નહિ	ઉપયોગ	ઝૂટવી	દુઝછા
પીતરાઈ	ચાહશે	ભાંચ્યો	રૂપાળા
અત્યારે	ભલું	ખેંચતાણ	ધર્યા
સુનું	પુરું	હમંણા	ફાંફાં
અહાહાહા	—	ખેનપણીઓ	માર્યા
સિવાય	પાઠ ૧૪ મો.	અપાવ્યું	બણકાર્યું
મિત્ર	પુતળાં	કખાટ	હાલરડું
—	ધાન્ય	સહીઅરો	પ્રધાન
	અગેડી	કદા	મંઝાબ્યા

પાઠ ૧૭ મો	સ્પેશન	હડસેલી	લંગડો
વિચાર્યું	સદેશો	ખસેડયા	ઢેકાઢળીઆ
પ્રાણલુ	સોંખ્યો	ચઢાવ્યો	પક્ષી
વિદ્યાર્થી	ખોડંગતો	ખઝાડીને	કોહલાં
મૂખ	દુઃખી	ખવડાવ્યા.	ખોંખારો
ધણીધણિઆણી	પાળ્યો	—	ચોકખું
સુરજ	નવાડ્યો	પાઠ ૨૦ મો.	દુઆ
કચરોપુંને	હુંકાળું	પાદશાહ	—
લક્ષિ	છાપું	ઓઢો	પાઠ ૨૨ મો.
છેયાં	ફેંકળે.	રૈયત	પડછાયો
ધંશ્વર	ખડખડાટ	નીમણુક	જડયું
નોળીઓ	સિસોટી	શાહજાદા	કિનારે
તરફડતું	પંપાળી	ચીતરામણ	અધીં
લોહિઆળું	કેળવ્યો	તહેનાત	પૂલ
ગુસ્સો	મિનિટ	છોકરવાદી	ભોંભોં
ભાંગીતુટી	ઝપાટાખંધ	ફરજદો	ગુમાવ્યું
અભાગણી	—	અલ્લા	—
પસ્તાય	પાઠ ૧૯ મો.	દીલગીરી	પાઠ ૨૩ મો.
—	હીંચકા	હૈયું	પ્રાણલુ
પાઠ ૧૮ મો.	હિંચોળો	—	હડખાએલા
હોશિયાર	ખિચારો	પાઠ ૨૧ મો.	ખણકારતાં
માડ	દીમણું	આંધળો	સદેહ

હડખાયું	ભૂલીશ	દુઃખ	પાઠ ૨૮ મો.
હડખવા	—	મલ	શિઆળ
ઠાવકું	પાઠ ૨૫ મો.	ભૂખ્યો	રંગરેજ
પહેરેલું	કુહાડી	મુકામ	જરદી
શિકારી	પિતા	પાઠ ૨૭ મો.	જંગલ
બુઠું	બન્યો	ચોકખા	સિંહ
ઉંચક્યાથી	ઝાંપે	ઝરો	પ્રધાન
અભડાયો	હલાવ્યું	શીંગડાં	લુહાર
નાહવા	નિહાળ્યું	બડબડવા	કોઠ
ખુલ્લું	ડર્યો	પુટડા	ભટ્ટી
ભરોસો	રડયો	લજવ્યું	દાઝ્યું
—	ચીસ	લલકારવું	ચાંપ્યા
પાઠ ૨૪ મો	ઝુલતાં	છલંગ	—
માર્યો	સૂણી	પારધીઓ	પાઠ ૨૯ મો.
ફક્ત	સંપત	ઝાડી	નાનુભાઈ
ગોળમટોળ	—	ખેંચતાણ	લગ્ન
ચટાપટા	પાઠ ૨૬ મો.	ખડખડાટ	વહુ
છાનોમાનો	છેયે છોકરે	ઝાલ્યું	પિયેર
બગાડ્યું	પૈસે ટકે	વખોડવી	ટાંકણે
રૂપાળો	ખૂટી	નહિ	ચડભડી
છીનવી	ખૂબસુરત	—	મોઘે
શિખામણ	ભૂખ		શેખી

ચૌદું	ફેંક્યો	પહેર્યો	વસ્યા
ભારેખમ	ભેટયા	ઋતુ	ખંતીલા
—	પહેરામણી	સાહુકાર	પુષ્કળ
પાઠ ૩૦ મો.	—	ઝિન	—
આપકર્મી	પાઠ ૩૧ મો.	વર્ગ	પાઠ ૩૪ મો.
અભેસીંગ	ચર્યો	લુગડાં	મહિમા
આપકર્મી	લહેર	કચરાશા	જગપતિ
મોહનસીંગ	તડુકતો	ખોરીઆં	સરજનવ્યાં
પરણાવ્યો	ખાખોચીડિ	—	નવરંગી
સોંપ્યું	ચઢાઉ	પાઠ ૩૩ મો.	તરુપાન
તીર્થ	પુલાવ્યું	વાણીઆ	સિંધુ
ઉદેસીંગ	ગુસ્સે	હમણા	સરિતા
દશેરા	—	સ્ત્રી	રળિઆમણી
પર્વ	પાઠ ૩૨ મો.	પહેરેલા	શીતળ
ઓર્થીતી	ખરડાએલે	ઢંકાએલાં	સૂર્ય
લશ્કર	લિખારી	અર્ધો	જળમહીં
હિંમત	ઉતર્યો	આંગળાં	ચાવણું
લૂણ	ખરડાયાં	અંગુઠીઆં	સરજનહાર
પ્રાર્થના	હંમેશાં	જોટવાં	—
ધંટ	મૂજતો	નિશાનીઓ	પાઠ ૩૫ મો.
તડંગધુમ	સોભાગચંદ	રાજમાર્ગ	વસંતઋતુ
દુશ્મન	ઝીણાં	ઢંકડું	સ્થોય

વનસ્પતિ	વસ્તુ	પાઠ ૩૮ મો.	ભાઈ
વિશાળ	માં	સ્થેશન	વહેણ
છજેલ	ઉત્તર	શીખ્યો	જ્યારે
નાળિયેરી	હંમેશાં	નિશાન	ક્યારડા
તંબુ	—	મુકાબ્યું	ઉંચી
પૃથ્વી	પાઠ ૩૭ મો.	વીસ	મુગમ
પલ્લવ	નકશો.	ચાળીસ	મસ
વિશેષ	સ્ત્રોટ	ખડકેલાં	—
પુવારા	વિજ્યા	ગોચર	પાઠ ૪૦ મો.
ગુંજર	સાથીઆ	—	અધિકારી
શિખંડ	મુકુંદ	પાઠ ૩૯ મો.	વાળુ
પશ્ચિમ	પહેલો	સહેલ	રૂપીઆ
દક્ષિણ	પુટપટી	વર્ગ	કુવા
—	ઈંચ	ભરાએલો	ખદોખસ્ત
પાઠ ૩૬ મો.	મધ્ય	ખૂશ	હવાલદાર
દિશાઓ	પગથીઉં	આંખાવાડી	મામલતદાર
પશ્ચિમ	મૂક્યું	નિચાણ	ઢેડ
નિશાળ	લંખચોરસ	દહેરૂં	રાવણીઓ
પૂર્વ	ગેલેરીઓ	ધંધરલોલ	તલાટી
ઊગમણી	માસ્તર	લલ્લુ	હરિભાઈ
કસરતશાળા	ખુરસી	મઝા	ખેડ્યું
આથમણી	—	કાંઠા	હુંડી

દાકતર	ફળીઉં	માંજીએ	પાઠ ૪૭ મો.
_____	ધાન્ય	બાજેલો	ગુચ્છો
પાઠ ૪૧ મો.	ખેંચાઈ	ઝેરી	બાજેલી
વનસ્પતિ	_____	સિક્કા	સળંગ
દિશા	પાઠ ૪૩ મો.	ટંકશાળ	ધંધાહીમ
ધગધગતા	નિર્દય	_____	સેંકડો
દાતણપાણી	દુઃખ	પાઠ ૪૫ મો.	ધઉં
દુકાનદારો	અક્ષરો	પિત્તળ	મહીકાંઠા
પક્ષીઓ	સેકાઉં	મબગરાં	લલ્લુભાઈ
ચૂસે છે	ભટ્ટી	શિરોધ	રાતડીઆ
આથમ્યા	જન્મ	માંજેલાં	_____
ઘોંઘાટ	સેંકડો	સસ્તું	પાઠ ૪૮ મો.
_____	જંતુ	કુંચી	વસો
પાઠ ૪૨ મો.	છિદ્રો	_____	કૌવતવાળું
લક્ષમણ	ચાંચવા	પાઠ ૪૬ મો.	કોશ
રામચંદ્ર	_____	ઉંડાં	અન્ન
સ્ટેશન	પાઠ ૪૪ મો	ઝીંઝવો	લટું
પુંકાય છે.	તાંચું	ગંજી	સંતોષે
સર્વે	પુષ્કળ	સુગંધ	ઉત્તમ
પહોંચ્યા	ટં ટં ટં	અત્તર	_____
ટિકિટ	તાંબા કુંડી	ઉપલાણે	પાઠ ૪૯ મો.
મૂળ	ઝાંખાં	પાણીવાટ	લીલાછંમ

કાઠવકીચડ	ધુણી	ખુણેખેચરે	શોંગડાં
ભરડીને	બગાડયું	બચ્યાં	ધુંગી
—	ઈડાં	—	—
પાઠ ૫૦ મો.	રક્ષણ	પાઠ ૫૫ મો.	પાઠ ૫૮ મો.
વેંત	ડંખ	પ્રાણી	ઈંદ્રિયો
પીત	હુમર	નકર	સ્વાદ
અગિઆર	ઉઘોગી	ભુસું	દુંડું
હુકર	—	પ્રીતિ	સુધી
શિઆળવાં	પાઠ ૫૩ મો.	ટટીઓ	—
નુકસાન	મરવાં	—	પાઠ ૫૯ મો.
વારંવાર	ખાખોચીડિં	પાઠ ૫૬ મો.	છુટ્ટી
—	પીછાં	નાળખંધ	ખૂલતા
પાઠ ૫૧ મો.	ભિંન્નતું	ભૂંકે છે	સાહલા
રંધાઈ	આંગળાં	વહ્યાં	કત્યાઈ
માંદાં	જેડાએલાં	અડીએલ	ઓછાવત્તા
કણુક	માંજર	કહ્યાગરં	—
હિસાબે	વહાણું	ટટું	પાઠ ૬૦ મો.
ઉપયોગી	કુકરે કૂક	ખચચર	ફલાનલ
—	—	—	ખાસ્તો
પાઠ ૫૨ મો.	પાઠ ૫૪ મો.	પાઠ ૫૭ મો.	ભીંગડાં
તત્કાળ	ચીંચીં	પાંપણ	—
મધપુડો	તણખલાં	લમણાં	સમાપ્ત.

અનુલેખન કે શ્રુતલેખન.

ખીજા ધોરણમાં જોડાક્ષરના શિક્ષણ ઉપરાંત જે લીટીનું શ્રુત લેખન પણ છે, તેથી છાકરાંને શ્રુતલેખન પણ શિખવવું જોઈએ. શ્રુતલેખનના દોષો પણ શબ્દલેખન જેવાજ છે. તે ન થવા શિક્ષકે ખાસ કાળજી રાખવી; ઉપરાંત વિરામચિહ્નોની ખાખત નવી વધે છે, વિરામચિહ્નોની સમજ ખાળકોને ખરાખર આપવી. તેથી તેમના વાચનમાં સુધારો થશે એટલુંજ નહિ પણ લેખનમાં પણ ભૂલ નહિ કરે. વિરામચિહ્નો ક્યાં ને કેવી રીતે મૂકવાં તે પણ શિક્ષકે ખરાખર શિખવવું.

વિરામચિહ્નો, તેનાં નામ ને તેનો અર્થ.

- પૂર્ણવિરામ. (પુરો વિસામો)
- અલ્પવિરામ. (થોડો વિસામો)
- અર્ધવિરામ. (અર્ધો વિસામો)
- ! પ્રશ્નવિરામ. (પ્રશ્ન પ્રછાતા હોય તેવો વિસામો)
- ! ઉદ્ગાર કે આશ્ચર્ય વિરામ. (નવાઈ ખતાવવા કે એવે ખીજે સમયે લેવાતો વિસામો)
- : મહાવિરામ. (મોટો વિસામો)
- ‘ કે “ અવતરણચિહ્નમાં (ખીજના બોલેલા શબ્દો વાપરવાતું શરૂ કરતાં વપરાતું નિશાન)
- ’ કે ” અવતરણચિહ્ન પૂરું. (ખીજના બોલેલા શબ્દો પૂરા થાય ત્યારે વપરાતું નિશાન)
- ‘ કેહે ’ ખનાવનારું નિશાન.

(કૌંસમાં) કૌંસ પૂરો } અર્થ ખતાવવા વપરાય છે.

અમારા પ્રસિદ્ધ ગ્રંથોના નવા અથવા પુસ્તકો

મેકમીલન સીરીઝના ગ્રંથો

પ્રકાશક મેકમીલન

ન્યુ પ્રાથમિક ભાગ ૧ લો ૧૦-૦-૦	ત્રીજો ૪ થો ૫૦-૪૦	૦-૧૨-૦
" " ૨ લો ૦-૫-૦	" ૪ થો ૫૦-૨૪	૦-૮-૦
" રીડર ૧ લો ૦-૮-૦	" ૩ લો ૫૦-૪૦	૦-૬-૦
" " ૨ લો ૦-૧૦-૦	" ૩ લો ૫૦-૨૪	૦-૪-૦
" " ૩ લો ૦-૧૨-૦	" ૨ લો ૫૦-૨૪	૦-૩-૦
" " ૪ થો ૦-૧૪-૦	" ૧ લો ૫૦-૧૨	૦-૧-૬

પાઠમાળાના મીનીશ

સ્કુલ સ્ટુડન્ટ

-૪-૦

ભાગ ૧ લો તથા ૨ લો ૦-૩-૦	અંગ્રામીતરિકાનુક પાના ૮ ૦-૦-૬
ભાગ ૩ લો તથા ૪ થો ૦-૫-૦	દાખલા મલ્ટીપ્લીકેશન ૦-૬-૦
ઉચ્ચીક કક્ષાના પાના ત્રણ અ. બી. સી. ડા ના કિચારવાળા ૦-૧-૦	
અક્ષરસાધક (નોટ્સ) પેજ ૪૦	ગ્રેડ ૪૦ ૮૦
૦-૧-૬	૦-૨-૦ ૦-૪-૦

દુષ્ટેષુ તથા સુશ્રુતી સ્કુલોમા ચાલતા તમામ પુસ્તકો સ્ટેશનરી, કંપાસ પેપર નાના મોટા દરેક દેશના તકશા, વેલ પીકચરસ, લાલ, પલ્લુ, લીલી, કાળી વીગેરે દરેક બાત સાહીની ટીકડીઓના કળા અને સાહીના બાટલા દરેક બાત કાગળો, કાવરીઓ, રોજનીબ વીગેરે મળી જથ્થામંથ લેનાર સસ્તા ભાવે આપવામાં આવશે. જવાબ માટે રોખવાય પત્ર લો એકર મોકલનારે કોમિતનો ચોરો ભાગ એકલાનસ મોકલવો.

બુકસેલર હુખલાલ નાથાલાલ શા

રીચીરાહ—અમદાવાદ.

